

**SOCIAL- OCH
HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS
BETÄNKANDE 48/2014 rd**

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till familjevårdslag

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 25 november 2014 regeringens proposition med förslag till familjevårdslag (RP 256/2014 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Ställningstagande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (GrUU 54/2014 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Marjo Lavikainen och regeringssekreterare Liisa Holopainen, social- och hälsovårdsministeriet
- äldre justitieombudsmannasekreterare Kirsti Kurki-Suonio, riksdagens justitieombudsmans kansli
- gruppchef Eine Heikkinen, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården
- överinspektör inom socialvården Marita Uusitalo, Regionförvaltningsverket i Östra Finland

- specialforskare Tarja Heino, Institutet för hälsa och välfärd
- chef inom socialt arbete Päivi Sihvo, Vanda stad
- ledande socialarbetare Tarja Pitkänen, Siilijärvi kommun
- familjevårdssamordnare Kirsi Ollonqvist, Familjevårdsenheten i Egentliga Finland
- sakkunnig Aila Puustinen-Korhonen, Finlands Kommunförbund
- jurist Tanja Salisma, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
- specialsakkunnig Marianne Lindqvist, Centralförbundet för Barnskydd rf
- verksamhetsledare Pirjo Hakkarainen, Förbundet för Familjevård i Finland rf
- ordförande Kari Kokko, Ammatillisten Perhekotien Liitto ry
- utvecklingschef Paula Marjomaa, Rädda Barnen rf
- verksamhetsledare Satu Helin, Centralförbundet för de gamlas väl.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslår regeringen en ny familjevårdslag. Familjevårdslagen ska ersätta den gällande familjevårdarlagen och vissa bestämmelser om familjevård i socialvårdslagen. Familjevård ordnas inom barnskyddet och servi-

melser om familjevård i socialvårdslagen. Familjevård ordnas inom barnskyddet och servi-

cen för personer med funktionsnedsättning och äldre personer.

Enligt förslaget ska det i fortsättningen vara möjligt att ge familjevård förutom i familjevårdarens hem också hemma hos den vårdbehövande. Familjevården ska grunda sig på den vårdbehövandes behov. En mångsidigare familjevård gör det möjligt att skräddarsy familjevården i enlighet med den vårdbehövandes bästa.

I förslaget görs en distinktion mellan traditionella uppdragsavtal och avtal om familjevård, som är en ny term för de avtal som används inom familjevården. Propositionen syftar till att för-

tydliga avtalen inom familjevården. Uppdragsavtal blir aktuella när avtal om familjevård ingås direkt mellan kommunen eller samkommunen och familjevårdaren. Avtal om familjevård ingås när kommunen eller samkommunen köper familjevården av en privat serviceproducent. Kommunen eller samkommunen ingår avtalet med den omfattning som situationen kräver.

Syftet är att också förtydliga sättet på vilket ändringar i familjevården ska anmälas och hur tillsynen över familjehemmen utövas.

Avsikten är att lagen ska träda i kraft den 1 april 2015.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Syftet med propositionen är att samla bestämmelserna om familjevård i socialvårdslagen och familjevårdarlagen i en enda lag och att samtidigt precisera dem. Propositionen hänför sig till regeringsprogrammet, där det sägs att familjevårdslagstiftningen ska utvecklas med särskild hänsyn till de behov som den åldrande befolkningen ger upphov till.

Utskottet ser positivt på förslaget. Redan tidigare har utskottet påpekat behovet av en snabb översyn av lagstiftningen om familjevård och ett nationellt familjevårdsprogram (ShUB 55/2010 rd) för att familjevården ska kunna utvecklas genomgripande och systematiskt. Det är bra, menar utskottet, att vi får en ny lag om familjevård, som innehåller alla bestämmelser som varit utspridda på olika författningar. Därmed får familjevården sin givna plats i samhällsservicen. Den nya lagen underlättar och samordnar det arbete för att organisera och utveckla familjevården som utförs ute i kommunerna.

Familjevårdens styrka i förhållande till vård på institution är att vårdenheter är hemlika miljöer, att de boende kan ha bestående relationer till sina nära och kära och att deras grundtrygghet och sociala relationer förbättras. Inom barnskyddet är utgångspunkten att vård av barn utom hemmet i första hand ska ordnas på något annat sätt än som institutionsvård (50 § i barn-

skyddslagen). Men på det regionala planet varierar tillgängligheten till familjevård stort. Också funktionshindrade barns rätt till en normal barndom och trygg uppväxtmiljö kan stödjas genom större satsningar på familjevård. I takt med att efterfrågan på äldreomsorg ökar är det till fördel att man i olika delar av landet allt tydligare försöker utveckla familjevården och låta den ersätta långvarig institutionsvård inom äldreomsorgen. När familjevården byggs ut bör lagstiftningen kompletteras med rikstäckande anvisningar för att familjevården ska garanteras samlade utvecklingsinsatser.

Av statsfinansiella skäl föreslås lagstiftningsreformen bli genomförd utan att de offentliga utgifterna ökar. Det betyder att många åtgärder som kunde förbättra familjevårdarnas situation och underlätta deras arbete inte genomförs i den här reformen. Det vore angeläget att förbättras familjevårdarnas sociala trygghet och se över deras lagstadgade rätt till lediga dagar. Likaså vore det viktigt att förbättra kvaliteten genom att satsa mer på stödet till familjevården. Men allt detta skulle kräva större anslag i statsbudgeten.

Avtal om familjevård

Propositionen gör skillnad mellan uppdragsavtal och avtal om ordnande av familjevård. Kommunen ska lägga upp en klientplan i samråd med klienten. Om planen innefattar familjevård ska

kommunen ingå avtal med en familjevårdare, en serviceanordnare eller en serviceproducent. Avtal om familjevård ingås när kommunen köper familjevården av en privat tjänsteleverantör. Uppdragsavtal sluts mellan kommunen eller samkommunen och en enskild familjevårdare eller ett par som är familjevårdare. Det är inget anställningsavtal och innefattar därför inga förmåner av den typen som ingår i anställningar.

Enligt lagförslaget ska familjevård kunna ges antingen i familjevårdarens eller i klientens hem. Om det blir vanligare med familjevård i klientens hem, kan gränsdragningen gentemot stöd till närståendevård, hemservice och personlig assistans ställa till med problem eftersom de inte lyder under samma regler. Utskottet påpekar att ett vidgat familjevårdsbegrepp inte får frånta klienterna möjligheten att få annan vård eller omsorg i hemmet. Vården och vårdenheten måste alltid väljas med hänsyn till den vårdbehövan- des bästa.

I uppdragsavtalet ska kommunen och familjevårdaren komma överens om bland annat handledning och utbildning för familjevårdaren och om samarbete mellan familjevårdaren och kommunen. Det är viktigt att kommunen med familjevårdarna också avtalar med familjevårdarna vilken typ av pedagogiskt stöd eller stöd i vardagen de ska få för att klara av omvårdnadsarbetet och orka med jobbet.

Arvoden för familjevård

Arvodet för familjevård kan läggas fast utifrån hur krävande vården är. Lagen anger bara minimivån. När placeringen bestäms av kommunen är det kommunen som avgör vem familjevård lämpar sig för och hur mycket familjevården får betalt för vården. Redan nu har en stor del av kommunerna infört flera arvodeskategorier utifrån hur krävande familjevården är. Det är viktigt att arvoden samordnas i hela landet med hjälp av anvisningar för att alla familjevårdare ska behandlas lika.

Antal vårdtagare

Enligt 7 § i lagförslaget kan ett familjehem vårda högst fyra personer, inbegripet de barn under

skolåldern och andra personer i behov av särskild vård eller omsorg som bor i samma hushåll som vårdaren. Ett professionellt familjehem får ha hand om högst sju personer om det bor minst två personer på vårdstället som har hand om vården och åtminstone den ena av dem lagstadgad utbildning. Enligt 9 § är det av särskilda skäl tillåtet att avvika från antalet.

Under utskottsbehandlingen kom det fram en viss oro för att restriktionen kan minska tillgången till familjevård. Farhågorna beror på att familjer där båda föräldrarna vill stanna hemma och vara heltidsanställda familjevårdare med uppdragsavtal inte kan vara fosterföräldrar, om antalet vårdtagare begränsas som det anges i förslaget. De lägsta arvoden för att ta hand om fyra barn eller unga garanterar inte skälig inkomst för två fosterföräldrar som stannar hemma.

Det högsta antalet vårdtagare har lagts fast med avseende på barnets bästa, påpekar utskottet. Barn behöver en annan typ av omvårdnad, uppfostran och omsorg än myndiga. Ofta kommer barnen från flera olika familjer. De har mycket varierande bakgrund och de har traumatiska händelser i bagaget, vilket gör familjevården ännu mer krävande. Med stödåtgärder inom öppenvården vill barnskyddet minska antalet omhändertagna barn. Det betyder samtidigt att barnen på familjehemmen ställer ännu större krav på vården. För barnets bästa talar det faktum att barnen kan ges tillräckligt med tid och omsorg i kombination med nära relationer, som stärker deras grundtrygghet, förbättrar deras sociala kompetens och hjälper dem att återhämta sig efter eventuella kränkningar.

Medan nu har ett flertal kommuner som regel att högst fyra barn eller unga placeras på samma ställe i familjevård. En rapport från Institutet för hälsa och välfärd visar att det i dag finns i snitt färre än två barn per familjehem. Det finns ingen heltäckande statistik över hur många familjehem som har hand om fler än fyra barn eller unga. De är dock sannolikt inte många eftersom det inte är vanligt att fler än fyra barn placeras på ett familjehem, utom på professionella familjehem.

Utskottet understryker att avvikelsekriterierna (9 §) tillåter att ett familjehem samtidigt tar hand om fler barn än vad som är huvudregel. Enligt propositionen får syskon också i fortsättningen placeras på samma hem, också om det betyder att barnen då är fler än fyra.

Enligt den gällande socialvårdslagen får fyra personer per klientgrupp vistas i familjevård. Om det finns två familjevårdare med föreskriven utbildning, får vårdtagarna vara högst sju. I fortsättningen ska det vara tillåtet att ha hand om sju personer på samma villkor om vårdtagarna uppnått myndighetsåldern. Beträffade barn har det dock ansetts viktigt med tanke på barnens bästa att huvudregeln är att ett familjehem kan ha hand om högst fyra barn eller unga. Om ett familjehem i övrigt har hand om fler än fyra barn, måste det vara ett professionellt familjehem, som förfogar över mer utpräglad expertis för ett så stort antal barn och som dessutom är underkastat mer strikt övervakning.

Det är av största vikt att vårdrelationen inte avbryts för de barn som nu får familjevård, när den nya regeln om antalet vårdtagare införs. Därför föreslår utskottet nedan att ikraftträdandebestämmelsen ändras och i stället föreskriver att familjevård enligt avtal som ingåtts innan lagen träder i kraft får fortsätta så länge som vårdbehovet kräver det.

Utskottet anser det viktigt att det följs upp vilka konsekvenser den nya familjevårdslagen har för olika former av familjevård och tillgängligheten till familjevård samt för kostnadsutvecklingen i kommunerna och att det utifrån uppföljningen bedöms hur bestämmelserna fungerar och hur målen med propositionen uppfyllts (*Utskottets förslag till uttalande*). Vidare behöver det tas fram bättre indikatorer för familjevården som kan tillämpas när lagen verkställs och tjäna som stöd för uppföljningen och bedömningen.

Detaljmotivering

6 §. Familjevårdarens behörighet. I 1 mom. ingår det bestämmelser om familjevårdarnas behörighet och föreskrivs det att den som vill bli familjevårdare måste genomgå förberedande ut-

bildning. I dagsläget ordnas det ingen förberedande utbildning för professionella familjehem och det är inget krav för dem. Det kan innebära en kostnadsökning om utbildningen också krävs av professionella familjehem. Följaktligen föreslår utskottet att 1 mom. bara ska föreskriva om lämplighet som familjevårdare och att resten av momentet flyttas och blir 2 mom. Det nya momentet föreskriver att en familjevårdare med uppdragsavtal är skyldig att genomgå förberedande utbildning. Det nuvarande 2 mom. blir 3 mom.

8 §. Antalet personer som vårdas i professionella familjehem. Paragrafhänvisningen ändras på grund av ändringen i 6 §.

16, 17 och 18 §. Beloppen för vårdarvode, kostnadsersättning och startersättning anges i 2014 års nivå. Utskottet föreslår att de ändras till 2015 års nivå.

22 §. Tillsyn. I 1 mom. föreskrivs det om tillsynsskyldighet och rätt att inspektera stället för familjevård. I sitt utlåtande anser grundlagsutskottet att den andra meningen i 1 mom. ändras till att bostaden bara får inspekteras om det är nödvändigt för att utreda de omständigheter som inspektionen avser. Lagen måste också tillräckligt exakt säga ut vilka de omständigheter med relevans för de grundläggande fri- och rättigheterna är som ska övervakas och som motiverar en inspektion. Social- och hälsovårdsutskottet föreslår att momentet ändras på det sätt som grundlagsutskottet föreslår.

23 §. Ikraftträdande. Enligt 7 § kan en familjevårdare ha hand om högst fyra personer samtidigt, inbegripet de barn under skolåldern och andra personer i behov av särskild vård eller omsorg som bor i samma hushåll som familjevårdaren. Detta gäller om det inte finns särskilda skäl enligt 9 § att avvika från antalet. Dagens regler tillåter att vissa familjer har hand om fler än fyra personer. Utskottet föreslår att lagen får en övergångsbestämmelse för att de barn som i dag är placerade på familjehem ska kunna bo kvar. Familjevård som det har avtalats om innan lagen

träder i kraft ska få fortgå så länge som behovet av familjevård kräver det efter att lagen har trätt i kraft.

Samtidigt måste också 3 mom. i ikraftträdandebestämmelsen ändras. Momentet blir 4 mom.

Lagförslag 2—6

Utskottet föreslår ändringar i lagar som hänvisar till familjevårdslagen och bestämmelserna om familjevård i socialvårdslagen och som behöver få en hänvisning till familjevårdslagen.

Lagförslag 7

Den nya socialvårdslagen (1301/2014) träder i kraft den 1 april 2015 samtidigt med familjevårdslagen. Då upphävs 41 § i socialvårdslagen eftersom sådan bestämmelse i stället ingår i ett förslag till lag om stärkt självbestämmanderätt

för socialvårdens klienter och för patienter och om villkor för begränsningsåtgärder. Lagförslaget ingår i proposition RP 108/2014 rd som riksdagen för närvarande behandlar men som förfaller om den inte av tidsbrist inte hinner slutbehandlas denna valperiod. För att paragrafen fortfarande ska gälla föreslår utskottet att 61 § i socialvårdslagen ändras.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslaget med ändringar (Utskottets ändringsförslag),

godkänner nya lagförslag 2—7 (Utskottets nya lagförslag) och

godkänner ett uttalande (Utskottets förslag till uttalande).

Familjevårdslag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1—5 §
(Som i RP)

6 §

Familjevårdarens behörighet

Som familjevårdare kan godkännas personer som med hänsyn till sin utbildning, sin erfarenhet eller sina personliga egenskaper är lämpliga att ge familjevård. (Utesl.).

Innan ett uppdragsavtal enligt 10 § ingås ska den som har för avsikt att arbeta som familjevårdare genomgå den förberedande utbildning som arbetet kräver. Av särskilda skäl kan personen genomgå förberedande utbildning senast ett år efter placerandet. (Nytt)

Inom professionell familjevård krävs utöver det som föreskrivs i 1 mom. att det finns *minst* två familjevårdare, varav åtminstone den ena av dem som deltar i vården och fostran har lämplig yrkesutbildning för uppgiften och tillräcklig erfarenhet av att arbeta med vård och fostran.

7 §
(Som i RP)

8 §

Antalet personer som vårdas i professionella familjehem

I professionella familjehem får samtidigt vårdas högst sju personer, om det på vårdplatsen

bor minst två personer som svarar för vården, fostran eller den övriga omsorgen i familjehemmet. Av de sistnämnda ska åtminstone den ena ha den behörighet som anges i 6 § 1 mom. och den andra den behörighet som anges i 3 mom. I det maximala antalet inkluderas barn under skolåldern och andra personer i behov av särskild vård eller omsorg som bor i samma hushåll.

9—15 §
(Som i RP)

16 §

Vårdarvode

Om inte något annat överenskommits i uppdragsavtalet har familjevårdaren rätt att få arvode för vården (*vårdarvode*). Vårdarvode är minst 686,25 euro per kalendermånad per person i familjevård. Vårdarvodets storlek ska fastställas med beaktande av personens vårdtyngd och verksamhetens natur.

(2—4 mom. som i RP)

17 §

Ersättning för kostnader

Till familjevårdaren betalas ersättning för de faktiska kostnaderna för vård och underhåll av en person i familjevård (*kostnadsersättning*), dock minst 410,66 euro per person i familjevård per kalendermånad, om inte något annat har överenskommits i uppdragsavtalet. Kostnadsersättningens minimibelopp kan även sänkas, om det finns särskilda skäl för det.

(2—4 mom. som i RP)

18 §

Startersättning

Till familjevårdaren betalas ersättning för de nödvändiga kostnaderna för inledandet av vår-

den (*startersättning*) till ett belopp av högst 2 916,43 euro per person i familjevård.

19—21 §
(Som i RP)

22 §

Tillsyn

Den kommun som placerat den vårdbehövande ska se till att placeringen i familjevård genomförs enligt denna lag och att den vårdbehövande under den tid placeringen varar får den service och de stödåtgärder som behövs av den kommun där personen är placerad. Det ansvariga organet för socialvården i både placerarkommunen och i placeringskommunen får inspektera verksamheten på platsen för familjevård enligt denna lag samt de verksamhetsenheter och lokaler som används vid ordnandet av verksamheten när det finns grundad anledning att förrätta en inspektion. *Lokaler som används för boende av permanent natur får inspekteras bara om det är nödvändigt för att säkerställa klientens ställning och behörig service.*

(2—4 mom. som i RP)

23 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Trots 7 § får familjevård enligt ett avtal som ingåtts innan lagen träder i kraft efter ikraftträdandet fortsätta så länge som det är nödvändigt på grund av vårdbehovet. (Nytt)

(Som 2 mom. i RP)

I andra fall än de som avses i 2 mom. ska kommunen eller samkommunen (utesl.) vidta åtgärder för att revidera ett avtal om familjevård som har ingåtts innan lagen trätt i kraft så att det motsvarar denna lag senast tre månader efter den dag då lagen träder i kraft.

Utskottets nya lagförslag

2.

Lag

om ändring av 56 § i barnskyddslagen

*I enlighet med riksdagens beslut
ändras i barnskyddslagen (417/2007) 56 § som följer:*

56 § Denna lag träder i kraft den 20 .

Ordnande av vård utom hemmet som familjevård

På familjevård tillämpas vad som föreskrivs i
familjevårdslagen (/).

3.

Lag

om ändring av 3 § i lagen om kommunala pensioner

*I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om kommunala pensioner (549/2003) 3 § 2 mom. 1 punkten som följer:*

3 § Denna lag träder i kraft den 20 .

Lagens tillämpningsområde

Pensionsskyddet omfattar också

1) familjevårdare som med ett medlemssamfund har ingått uppdragsavtal enligt 10 § i familjevårdslagen (/) (familjevårdare),

4.

Lag

om ändring av 15 § i lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner (555/1998) 15 § 2 mom. 6 punkten, så-
dan den lyder i lag 542/2012, som följer:

15 §

Löntagares premiebetalningsskyldighet

6) en familjevårdare som har ingått ett upp-
dragsavtal enligt 10 § i familjevårdslagen (/).

Trots vad som bestäms i 1 mom. är följande
personer inte betalningsskyldiga:

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

**om ändring av 2 § i lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om so-
cial- och hälsovårdstjänster för äldre**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och häl-
sovårdstjänster för äldre (980/2012) 2 § 2 mom. som följer:

2 §

Tillämpningsområde och samband med annan
lagstiftning

På de frågor som avses i 1 mom. tillämpas
denna lag utöver det som föreskrivs om dem i

- 1) socialvårdslagen (1301/2014),
- 2) hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010),
- 3) lagen om stöd för närståendevård
(937/2005),

4) familjevårdslagen (/), (Ny)

5) lagen om service och stöd på grund av han-
dikapp (380/1987),

6) lagen angående specialomsorger om ut-
vecklingsstörda (519/1977),

7) lagen om missbrukarvård (41/1986),

8) mentalvårdslagen (1116/1990),

9) lagen om klientens ställning och rättighe-
ter inom socialvården (812/2000),

10) lagen om patientens ställning och rättig-
heter (785/1992),

11) lagen om privat socialservice (922/2011),

12) lagen om privat hälso- och sjukvård
(152/1990).

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 4 § i lagen om privat socialservice

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om privat socialservice (922/2011) 4 § 3 mom. som följer:

4 §

Verksamhetsbetingelser

— — — — —
På personaldimensioneringen och behörighetsvillkoren för personalen tillämpas i fråga om familjehem 6 § i familjevårdslagen (/) och i fråga om barndagvård vad som föreskrivs i 5 § i la-

gen om barndagvård (36/1973) och med stöd av den paragrafen. På det minsta antalet anställda i anstaltsvård inom barnskyddet tillämpas 59 § i barnskyddslagen (417/2007) och på behörighetsvillkoren för personalen 60 § i den lagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 61 § i socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i socialvårdslagen (1301/2014) 61 § 2 mom. som följer:

61 §

Ikraftträdande

sl.) 27 d, 27 e, (utesl.) 40 och 41 § samt 5 och 8 kap. förblir dock i kraft.

— — — — —
Genom denna lag upphävs socialvårdslagen (710/1982). Den upphävda lagens 2 kap., (ute-

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen

följer upp vilka konsekvenser familjevårdslagen har dels för olika befolkningsgrupper och olika former av famil-

ShUB 48/2014 rd — RP 256/2014 rd

jevård, dels för kostnadsutvecklingen i kommunerna.

Helsingfors den 17 februari 2015

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Anneli Kiljunen /sd
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Ari Jalonen /saf
Johanna Jurva /saf
Merja Kuusisto /sd
Sanna Lauslahti /saml
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd
Hanna Mäntylä /saf

Mikael Palola /saml
Terhi Peltokorpi /cent
Sari Sarkomaa /saml
Hanna Tainio /sd
Raija Vahasalo /saml
Anu Vehviläinen /cent
Ulla-Maj Wideroos /sv
Erkki Virtanen /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.

RESERVATION 1

Motivering

Vi i Centern anser att familjevård organiserad på flera olika sätt ger större möjligheter att ordna med säker och mänsklig omsorg för barn inom barnskyddet, kroniskt sjuka, personer med funktionshinder och äldre i behov av vård och omsorg dygnet runt.

Vi är besvikna över att propositionen om den nya familjevårdslagen försämrar målet att bygga ut familjevården i vårt land. I fortsättningen ska det inte vara tillåtet att ordna familjevård med uppdragsavtal enligt den tidigare socialvårdslagen i så kallade vanliga fosterfamiljer, där två familjevårdare svarar för vården och åtminstone den ena nödvändig erfarenhet och lämplig utbildning. Sådana fosterfamiljer har kunnat ha hand om högst sju vårdtagare.

Enligt propositionen ska fosterfamiljer i fortsättningen bara få ha hand om högst fyra barn och unga, inbegripet familjens barn under skolåldern och andra personer i behov av särskild vård eller omsorg. Det betyder att barn som behöver fosterfamilj (en vanlig familj, inte ett professionellt familjehem) inte kommer att få någon sådan familj eftersom det inte kommer att finnas fosterfamiljer med fler än fyra barn och unga. Fosterfamiljer där båda fosterföräldrarna är villiga att stanna hemma för att vara familjevårdare på heltid och i överensstämmelse med barnens bästa vill tillgodose barnens behov kan inte välja det alternativet, eftersom vårdarvodet för fyra barn inte räcker till för att trygga försörjningen för två familjevårdare på heltid.

Vi föreslår att 7 § i familjevårdslagen ändras så att familjehem där båda fosterföräldrarna är familjevårdare på heltid ska kunna ha hand om högst sex barn. De ska ha nödvändig erfarenhet och lämplig utbildning. Då kan kommunerna fortsätta placera barn och unga i sådana familjer utifrån vad de bedömer, godkänner och anser vara tillräckligt stöd. Enligt propositionen ska familjerna få ha hand om högst fyra barn.

Det finns städer och kommuner som inte placerar fler än fyra barn i fosterfamilj trots att den tidigare socialvårdslagen tillåter det. Men det finns också städer och kommuner med större fosterfamiljer. Det är alltså kommunerna själva som bestämmer hur små eller hur stora fosterfamiljer de vill anlita. Även 7 § skulle tillåta sex barn eller unga i en fosterfamilj, behöver kommunerna inte göra det utan det står dem fritt att begränsa antalet till förslagsvis fyra.

När platserna i fosterhem blir färre måste kommunerna anlita professionella familjehem eller institutioner, också när det inte är förenligt med barnets bästa. Det får kommunerna betala betydligt mer för. Familjevårdslagen skulle vara kostnadsneutral, men det är den verkligen inte. Också finansministeriet påpekar i sitt yttrande till social- och hälsovårdsutskottet att kostnaderna stiger om familjevård med uppdragsavtal ersätts med något annat.

Fosterfamiljer kostar 22 000 euro per år och barn, professionella familjehem 60 000 euro per år och barn och institution 90 000 euro per år och barn. Om platserna i fosterhem minskar med 10 procent och 660 barn och unga i stället placeras på professionella familjehem stiger kostnaderna för kommunerna med 25 miljoner euro. De på i stället placeras på institution ökar kostnaderna med 45 miljoner euro.

Enligt 50 § i barnskyddslagen ska platsen för vård utom hemmet av barn och unga alltid väljas utifrån barnets bästa. Om fosterhemsplatserna minskar går det inte och kommunerna kan inte se till barnets bästa enligt vad barnskyddslagen föreskriver.

Förslag

Vi föreslår

att lagförslag 2—7 godkänns enligt betänkandet och

att lagförslag 1 i övrigt godkänns enligt betänkandet utom 7 § som följer:

Reservationens ändringsförslag

7 §

Antalet personer som vårdas i familjehem

(1 mom. som i ShUB)

I familjehem får högst sex personer vårdas samtidigt, inberäknat de barn under skolåldern och andra personer i behov av särskild vård eller omsorg som bor i samma hushåll som vårdas

ren, om två familjevårdare som arbetar på heltid och är bosatta på familjehemmet svarar för familjevården. Av dem ska åtminstone den ena ha lämplig yrkesutbildning och tillräckligt stor erfarenhet. (Nytt)

På något annat ställe än på ett familjehem inom barnskyddet får högst sju personer samtidigt vårdas, inberäknat familjevårdarens barn under skolåldern och andra personer i behov av särskild vård eller omsorg, om två familjevårdare som arbetar på heltid och är bosatta på familjehemmet svarar för familjevården. Av dem ska åtminstone den ena ha lämplig yrkesutbildning och tillräckligt stor erfarenhet. (Nytt)

Helsingfors den 18 februari 2015

Juha Rehula /cent
Aila Paloniemi /cent

Terhi Peltokorpi /cent
Outi Alanko-Kahiluoto /gröna

RESERVATION 2

Motivering

Vi i Sannfinländarna tycker att reformen på det stora hela är bra. Men vi anser att lagberedningen inte har tagit tillräckligt stor hänsyn till den sam-lade bilden. Dessutom är det möjligt att lagändringen medverkar till att familjehemsverksamheten byggs ut samtidigt som de stora aktörerna tillåts få monopolställning på marknaden. Det är en icke önskvärd utveckling. Vi anser att familjevård alltid ska vara det primära alternativet när det finns ett verkligt behov. Familjevården rör särskilt utsatta befolkningsgrupper, det vill säga barn, unga, personer med funktionsnedsättning och äldre. I dessa grupper är det extra viktigt att man alltid kan räkna med stödformerna är mänskliga och håller hög standard.

Ofta uppfattas familjevård bara som en stödform inom barnskyddet. Man kan dock räkna med att den vård och omsorg som ingår familjevården i framtiden kommer att anlitas och behövas för många andra befolkningsgrupper, bland annat i takt med att befolkningen åldras.

Det gäller att alltid se till att familjevården är av hög kvalitet. Dessutom måste det kunna garanteras att familjevårdarna har adekvat kompetens och specialisering. Då behövs det utbildning och samordnade nationella kriterier.

Vi kan inte godta det antal vårdbehövande som anges i lagen, även om paragrafen har en diffus skrivning om rätt att avvika från det föreskrivna antalet. Det finns mycket varierande familjevårdsenheter och vi anser att man i fortsättningen måste ta hänsyn till att situationerna kan variera. Skrivningarna om avvikelse från antalet vårdbehövande är inte tydliga. Lagar måste alltid vara exakta för att inte tillåta alltför många tolkningsmöjligheter.

Det är tänkt att kostnadseffekterna ska vara neutrala. Men enligt vårt sätt att se är lagen skriven på ett som gör att det finns stor risk för att kostnaderna kommer att stiga. Vad beträffar kostnadseffekterna måste man ta hänsyn till bland annat kostnaderna inom barnskyddet för

att placera barn. De kan nämligen variera stort beroende på var barnen är placerade. Inom barnskyddet kostar familjevård med uppdragskontrakt cirka 22 000 euro per år och barn, placering i ett professionellt familjehem 60 000 euro per år och barn och placering i institutionsvård 90 000 euro per år och barn. Enligt vissa expertbedömningar kan det behövas ungefär 210 nya fosterfamiljer när den nya lagen blir verklighet. Kostnaderna kan stiga med upp till 24 miljoner euro om kommunerna inte lyckas rekrytera tillräckligt många fosterfamiljer och barnen i stället placeras på professionella familjehem.

Det finns bedömningar som ger vid handen att det kostar 700—800 miljoner euro att placera barn och unga i vård utom hemmet. Det är uppenbart att vi med alla medel måste försöka se till att stödtjänsterna är mänskliga och eftersträva lägre kostnader när barn och unga verkligen behöver placeras i vård utom hemmet eller få andra former av stödinsatser. Vi anser emellertid att den här lagändringen inte kommer att ge önskat resultat, utan att det behövs kompletterande beredning.

Vi sannfinländare kräver därför att tillgängligheten till vård i fosterfamiljer garanteras inom barnskyddet också när lagändringen träder i kraft. Man bör i synnerhet komma ihåg att inte alla barn och unga behöver professionella familjehem. De bör alltid placeras på ett ställe där deras behov kan tillgodoses.

Familjevården får ta hand om allt fler klientgrupper där behoven varierar och omsorgen måste ordnas på många olika sätt. I detta läge krävs det fortlöpande och kraftfull utveckling av både yrkeskompetensen och utbildningen för att vårdrelationerna ska uppfatta väl. Dessutom anser vi det viktigt att familjevårdarna får hjälp med att orka arbeta kvar.

Placerarkommunen är skyldig att dels övervaka att placeringarna är korrekta, dels försäkra sig om att de vårdbehövande får den service som finns inskriven i uppdragsavtalet. Familjehem-

men i sin tur är skyldiga att underrätta kommunen om alla ändringar som kan påverka klienten.

Det är i första hand placerarkommunen som ska övervaka att familjevården följer villkoren i uppdragsavtalet. Placerarkommunen ska kontrollera att de vårdbehövande får lagstadgad vård och service på familjehemmen när familjehemmet finns i en annan kommun, en så kallad placeringskommun. Det ansvariga organet för socialvården i både placerarkommunen och i placeringskommunen får inspektera verksamheten på familjevårdsstället samt de verksamhetsenheter och lokaler som används för verksamheten, när det finns grundad anledning att förrätta en inspektion, sägs det i lagförslaget. Inspektioner kan också göras utan förvarning och inspektören måste få tillgång till alla lokaler. Det måste föras protokoll över inspektionen och det är tillåtet att fotografera.

I motiven till lagförslaget sägs det att det måste en grundad anledning att förrätta en inspektion. Det kan vara en begäran från någon som får familjevård eller någon annan anmälan till kommunen, som ger anledning att misstänka att det finns omständigheter i ett familjehem som kräver inspektion. Utan grundad anledning måste en inspektion avtalas i förväg med familjevårdaren.

Det är förståeligt att en familjevårdsenhet är de vårdbehövandes hem och att det måste respekteras i alla lägen. Vi menar vidare att man alltid måste se till de vårdbehövandes intresse när vi har att göra med människor i en mycket utsatt position. Tillsynsmyndigheten är egentligen deras intressebevakare. Det finns situationer när ett intresse kräver inspektioner utan förvarning.

Vi får inte heller glömma att familjevård är skattefinansierad omvårdnad, och därför behövs det särskild och ibland mycket sträng kontroll. Det är av stor betydelse för alla parter rättssäkerhet. Vi vill särskilt understryka vikten av att övervaka kvaliteten på vården och omsorgen för de som inte själva kan begära inspektion (till exempel småbarn, dementa äldre eller personer med funktionsnedsättning) eller som saknar närstående som kan göra det.

Förslag

Vi föreslår

*att riksdagen godkänner två uttalanden
(Reservationens förslag till uttalanden)*

Reservationens förslag till uttalanden

1. *Riksdagen förutsätter att de samlade effekterna av lagen följs upp och att särskild hänsyn tas till hur antalet personer i familjevård och professionell familjevård utvecklas. Vidare bör det utredas hur familjevården kan få ännu bättre villkor för att dess potential som en högkvalitativ och mänsklig stödform ska kunna utnyttjas på bästa möjliga sätt.*
2. *Riksdagen förutsätter att familjevården ges tryggade möjligheter att fungera inom vår samhällsservice, när omstruktureringen av social- och hälsovården genomförs.*

Ari Jalonen /saf
Hanna Mäntylä /saf

Anne Louhelainen /saf